

Sohvi Nurmi

Karoliina Roihu

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK),

Sosionomi (AMK)

+ lastentarhanopettajan

virkakelpoisuus

Opinnäytetyö, 2018

PÄIVÄKOTI TIMOTEIN ARKI LAPSEN SILMIN

Valokuvavihko päivähoidon aloitukseen

TIIVISTELMÄ

Nurmi, Sohvi ja Roihu, Karoliina. Päiväkoti Timotein arki lapsen silmin, valokuvavihko päivähoidon aloitukseen. Diakonia-ammattikorkeakoulu, syksy 2018, 49 sivua, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK + Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa kuvavihko Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö Timoteille. Työskentelyn tavoitteena oli lisätä alle 3-vuotiaiden lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemistä, vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön vahvistaminen, lasten päivähoidon aloituksen helpottaminen ja kuvausvälineiden käytön opettaminen lapsille.

Opinnäytetyön käytännön toteutus muodostui kolmesta tuokiosta päiväkodissa, joissa kuvavihkoa työstettiin yhdessä lasten kanssa. Ensimmäinen kerta keskittyi käytettävien laitteiden tutustumiseen ja valokuvaamiseen, toisella kerralla lapset valitsivat aiemmin ottamistaan kuvista ne, joita halusivat käyttää ja kolmannella kerralla kuvavihko koottiin valmiiksi kokonaisuudeksi. Tuokiot toteutettiin pienryhmässä, jonka osallistujat määräytyivät huoltajilta saatujen osallistumislupien ja läsnäolojen perusteella. Tuokioiden jälkeen lapset valitsivat ottamistaan valokuvista lopulliset versiot, joista he kokosivat valmiin kuvavihkon. Kuvavihko jaettiin perheille uusien perheiden tutustumisillan yhteydessä. Palaute kuvavihkon käytöstä kerättiin perheiltä sähköpostikyselyn avulla.

Kuvavihkosta saadun palautteen perusteella se koettiin hyödylliseksi työkaluksi tutustuttaessa päiväkotiin ja sen arkeen, pienten lasten kohdalla nousi esiin vanhemman rooli vihkon aktiivisessa käytössä. Varhaiskasvattajat kokivat saaneensa vihkosta helpotusta myös omaan aloittamiseen uudessa lapsiryhmässä, vihkon tarjotessa heille konkreettisen työkalun uusien perheiden vastaanottamisessa päivähoitoon. Kuvavihkon kaltaiselle välineelle on päivähoidossa olemassa selkeä tarve. Sen koetaan helpottavan niin lasten, perheiden kuin varhaiskasvattajienkin arkea.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, valokuvaus, osallisuus, osallisuus varhaiskasvatuksessa

ABSTRACT

Nurmi, Sohvi and Roihu, Karoliina.

A photo booklet. A day from the child's perspective in kindergarten Timotei. 49p, 2 appendices. Language: Finnish. Autumn 2018.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education.

Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this bachelor's thesis was to produce a photo booklet for the day care centre Timotei in the city of Helsinki. The aim of the process was to increase the participation of children under the age of three and give them the experience of hearing them and their opinions. Especially, strengthening co-operation with parents, making the start of day care easier for children and learning the use of tablets and other equipment.

The implementation of the thesis process consisted of three meetings with the children in the day care. The first meeting focused on getting to know devices that were used and photographing. Next time the children chose the pictures and in the third meeting the photo booklet was completed. The meetings were accomplished in small groups whose participants were chosen on the basis of attendance in day care and parents' permission for the participation. After the meetings, the children selected the final versions of the photos for the finished photo booklet. The photo booklet was presented to the families in their familiarization evening at the day care centre. The feedback on the use of the photo booklet was collected by the families via an e-mail poll.

Based on the feedback, the booklet was a useful tool for getting to know how the day goes on in a day care centre. The staff felt that starting a new group of children was easier with the photo booklet and it offered them a concrete tool for receiving new families to day care. With young children, the role of the parents was emphasized when maintaining the active use of the photo booklet. There is a clear need for such a tool in the day care centres and it makes the starting of the day care easier for both children, families and for the day care staff.

Keywords: Early childhood education, pedagogic documentation, photography, child participation, participation in early childhood education.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN.....	8
3	OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	10
3.1	Hartin tikasmalli	11
3.2	Turjan lasten osallisuuden moninaisuuden malli	12
4	PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI.....	16
4.1	Valokuvaus lasten kanssa.....	18
4.2	Monilukutaito ja medialukutaito	20
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	22
6	KUVAVIHKKO – VALOKUVAUSTUOKIOT LASTEN KANSSA	23
6.1	Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	23
6.2	Tuokioiden suunnittelu	26
6.3	Tuokioiden toteutus.....	29
6.4	Tuokioiden ja kuvavihkon arviointi	31
7	KUVAVIHKON ARVIOINNIN TULOKSET	32
7.1	Perheiden palaute.....	32
7.2	Varhaiskasvattajien palaute	33
7.3	Tuokioiden ja kuvavihkon itsearviointi	34
8	POHDINTA.....	37
8.1	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	37
8.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	40
8.3	Johtopäätökset ja kehittämisideat.....	41
9	LÄHTEET	44
	LIITE 1. Tiedote huoltajille ja kuvausluvut.....	47
	LIITE 2. Perheiden palaute	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on päiväkotitimotein alle 3-vuotiaiden ryhmän lasten osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa valokuvatyöskentelyn ja pedagogisen dokumentoinnin avulla. Toteutimme opinnäytetyönämme lasten kanssa valokuvatun viikon, jonka tarkoituksena oli helpottaa pienten lasten ja heidän perheiden päivähoiton aloitusta. Vihko työstettiin yhdessä lasten kanssa.

Lasten kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa on kirjattu osaksi YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. (Lapsenoikeudet. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus.) Varhaiskasvatuksessa tulee antaa lapselle mahdollisuus harjoitella osallistumisen taitoja, tukea oma-aloitteisuuteen sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. (OPH 2016,24.) Kun lasten aloitteille annetaan tilaa toiminnassa heidän kanssaan ja heidän näkemyksiään ja mielipiteitään arvostetaan, lapsen ymmärrys omien valintojen seurauksista, oikeuksista ja vastuusta kehittyy osallisuuden kautta. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma, 2017, 31.)

Pienten lasten kanssa toimiessa varhaiskasvatusympäristössä osallisuus rakentuu päivittäisten pienten kohtaamisten, lapsen tekemien valintojen ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisen kautta. Pienen lapsen kanssa toimiessa on tärkeää, ettei heidän taitojaan ja osaamistaan aliarvioida. Varhaiskasvattajilla tulee olla tarvittava ajantasainen tieto ja taito havainnoida sekä tukea lasta ilmaisemaan tarpeitaan oikeanlaisen vuorovaikutuksen avulla. (Leinonen 2014, 18.)

Opinnäytetyön avulla lisäsimme osallisuuden kokemusta sekä varmistimme lasten kuulemisen ja kuulluksi tulemisen. Tavoitteenamme oli kasvatusyhteistyön vahvistaminen ja lapsen päivähoidon turvallinen aloitus, jossa lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään ja omia toiveitaan ja tätä kautta tulla itse osalliseksi ja oman elämänsä asiantuntijaksi.

Vihkon tarkoituksena oli auttaa perheitä kotona ymmärtämään ja keskustelemaan pienenkin lapsen kanssa päivähoidosta ja sen aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä sekä auttaa varhaiskasvattajia kommunikoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa lasten sekä heidän perheidensä kanssa.

Pienten lasten kohdalla kuvavihkon ajatuksena oli helpottaa ikävää päivän aikana, sillä päivähoidon tilat ja tavarat olisivat jo entuudestaan tuttuja. Lisäksi vihkoon työstämisen aikana varhaiskasvattajat saivat paljon arvokasta tietoa lapsesta ja lapselle tärkeistä asioista, jolloin niiden huomioiminen päivähoidon suunnittelussa oli mahdollista. Kuvavihko toi lapselle turvaa ja apua päivähoidon aloitukseen ja uusiin asioihin totuttelemiseen.

Sosionomille (AMK) työ antoi välineen ja mahdollisuuden ammatillisen vuorovaikutus- sekä yhteistyösuhteen solmimiseen lasten ja perheiden kanssa. Lisäksi työskentelyssä ja valmiin kuvavihkon käytössä omat havainnointitaitomme ja kyky lukea lasta kokonaisvaltaisesti kehittyivät. Asiakkaiden ja asiakasryhmien ohjaustaidot vahvistuivat etenkin lasten kanssa työskennellessä. Lapsen osallisuuden huomioiminen ohjauksessa oli koko opinnäytetyömme kannalta ratkaisevassa asemassa.

Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta, toiminnan suunnittelusta sekä arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja kelpoisuuden omaava henkilö. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet huomioidaan koko ryhmän toimintaa suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjä muokatessa. (OPH 2016, 10.) Lastentarhanopettajan työssä on tärkeää, että lasten kehityksestä, osaamisesta ja tarpeista tehdyt havainnot siirtyvät käytännön toimintaan. Työmme avulla saimme näistä asioista arvokasta oppia ja kokemusta.

2 VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Varhaiskasvatuslaissa (L36/1973) on kirjattu oikeus kaikille lapsille varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuus ikää. Oppivelvollisuus Suomessa vakituisesti asuvilla lapsilla alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Esiopetukseen tulee osallistua vuotta ennen oppivelvollisuusiän alkamista. (L1998/628).

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja sisältöjä ohjaa varhaiskasvatustaki (L36/1973). Sillä tarkoitetaan kokonaisuutta, joka on suunnitelmallista niin kasvatuksen, opetuksen kuin lapsen hoidonkin osalta. Varhaiskasvatuksessa tulee painottua erityisesti pedagogiikka. Opetushallitus hallinnoi varhaiskasvatukseen liittyviä asiantuntijatehtäviä ja on varhaiskasvatustaki mukaisesti laatinut varhaiskasvatustaki suunnitelman perusteet, joita jokaisessa varhaiskasvatustaki järjestävässä toimipaikassa tulee noudattaa. (OPH 2016, 8.)

Varhaiskasvatustaki suunnitelman perusteet (2016) säätelevät varhaiskasvatuksen järjestämistä, sekä varhaiskasvatustaki toteutettavia sisältöjä valtakunnallissella tasolla, tarkoituksenaan ja tavoitteenaan varmistaa yhdenvertainen, laadukas ja kehittyvä varhaiskasvatus koko maassa. (OPH 2016, 8–9.) Valtakunnallisen varhaiskasvatustaki suunnitelman perusteiden (2016) pohjalta jokainen kunta laatii paikallisen varhaiskasvatustaki suunnitelman. Suunnitelman laatimisesta vastaavat varhaiskasvatustaki järjestävät tahot. Lisäksi henkilöstöllä, huoltajilla sekä lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen ja vaikuttaa sen sisältöön. Paikallisissa suunnitelmissa tarkennetaan valtakunnallisen suunnitelman velvoittamia asioita ja osa-alueita, tarkoituksena huomioida paikalliset erityispiirteet sekä pedagogiset painotukset. Lisäksi jokainen yksikkö laatii oman toimintasuunnitelman, jonka tarkoituksena on selventää, miten juuri kyseisessä yksikössä toteutuvat niin valtakunnallisen- kuin paikallisenkin varhaiskasvatustaki suunnitelman tavoitteet. (Helsingin varhaiskasvatustaki suunnitelma 2017, 4–7.)

Lisäksi jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma kirjataan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa. Myös lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon suunnitelmaa laadittaessa. Päivähoidossa suunnitelman laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja. (L36/1973.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi sekä toimenpiteet näiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa huomioidaan lapsen kehittyminen, oppiminen ja hyvinvointi niin, että lapsen mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet tulevat selkeästi esille. Suunnitelmaan kirjataan lisäksi lapsen mahdollinen tuen tarve. Suunnitelma laaditaan vähintään kerran vuodessa ja sitä tulee arvioida sekä päivittää aina tarpeen vaatiessa. (L36/1973.)

3 OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen äänen kuuleminen ja osallisuus toiminnassa voidaan nähdä jo arvope-
rustana yhteiskunnassamme. Osallisuuden arvopohjan lähtökohtana on YK:n
Lapsen oikeuksien yleissopimus, joka hyväksyttiin 1989 ja ratifioitiin Suomessa
1991. Sopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistumista
ikätasoaan vastaavalla tavalla itseään koskevista asioista päätettäessä (ar-
tikla 12), oikeutta ilmaista mielipiteensä (artikla 13) ja oikeutta saada erilaisista
lähteistä tietoa, joka edesauttaa hänen kehitystään ja hyvinvointiaan (artikla 17).
(Lapsenoikeudet. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus.) Varhaiskasvattajien tu-
lisi tietää lasten oikeuksien sisältö ja pohtia sen merkitystä omassa työssään ja
lapsikäsityksessään. (Turja, L & Vuorisalo, M, 2017, 39.) Varhaiskasvatustakiin
(L36/1973) on lisätty vuonna 2015, että lapselle on taattava mahdollisuus osallis-
tua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perus-
teissa (2016) korostetaan myös lapsen osallisuutta lapsen toiminnan suunnitte-
lussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

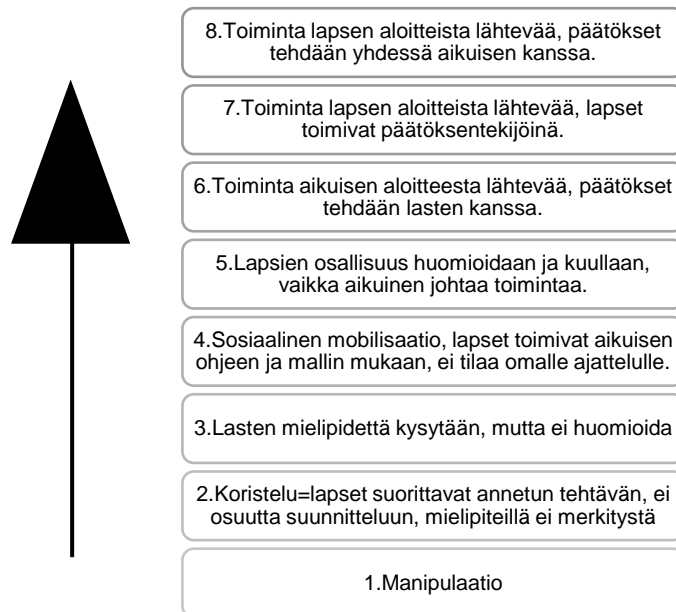
Lasten osallisuus tulisi näkyä toiminnan ideoinnissa ja suunnittelussa kuin myös
osallisuudella tulisi olla vaikutusta toimintaympäristöön ja sen muokkaamiseen.
Lapset täytyisi ottaa mukaan myös arviointiin. (Turja 2017, 48). Varhaiskasvatuk-
sen pienimpien lasten näkökulmasta osallisuus on sitä, että lapsella on mahdol-
lisuus tulla kuulluksi jokapäiväisissä arjen toiminnoissa ja hänelle on kerrottu
tästä mahdollisuudesta. Lapsen tulee myös tulla aidosti kohdatuksi, hänen tulee
kokea, että häntä ymmärretään, hän on turvassa ja hänen tarpeensa tyydytetään.
(Eskel & Marttila 2013, 78). Usein varhaiskasvattaja voi tehdä lapsen puolesta
tarpeettoman paljon, vaikka lapsella olisi kyky ja halu osallistua suunnitteluun ja
toteutukseen. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on vaihtelevasti tietoa ja kä-
sitystä siitä, kuinka lapsen osallisuus tapahtuisi ihanteellisesti varhaiskasvatuk-
sessa. (Turja & Vuorisalo 2017, 45-46.)

3.1 Hartin tikasmalli

Osallisuuden tasoa kuvaavista malleista tunnetuin lienee Roger A. Hartin (1992) kahdeksanaskelmaiset osallisuuden portaavat. Hartin malli tarkastelee lasten osallisuutta enemmän aikuisen vallankäytön näkökulmasta. Portaiden tasot kuvaavat osallisuuden määrää. Portaiden kolmen alimman askelman voidaan sanoa olevan lapsen manipulointia aikuisen haluamaan suuntaan enemmän kuin osallisuutta. (Turja, 2010, 34-35; Marttila & Eskel, P 2013, 79.) Lapsella ei ole vaikuttamisen mahdollisuutta kolmella alimmalla portaalla. (Socca 2010, 9). Mitä korkeammalle portaissa edetään, sitä vahvemmin lasten osallisuus toteutuu: portaiden keskivaiheilla lapset ovat tietoisia toiminnan tarkoituksista ja he pääsevät vaikuttamaan toimintaan aikuisten määrittelemissä puitteissa. Ylimmillä portailla lapset tekevät jo itsenäisesti aloitteita ja ovat tasavertaisesti mukana päätöksenteossa sekä toiminnan suunnittelussa. (Turja 2010, 34.)

Eskel ja Marttila (2013) kritisoivat Hartin portaita siitä, ettei se ota huomioon osallisuuden subjektiivista (tietoista) kokemusta, vaan osallisuuden toteutumista tarkastellaan aina suhteessa aktiivisuuden määrään. Kritiikki nostaa esille kysymyksen siitä, miten esimerkiksi alle 3-vuotiaat tai erityistä tukea tarvitsevat lapset tulevat yhteisössä kuulluksi ja saavuttavat osallisuuden kokemuksen. (Eskel & Marttila 2013, 79.)

Kuvio 1. Roger Hartin Osallisuuden tikapuita mukaillen ja käännettynä 1997.
(Hart 1997, 41)

3.2 Turjan lasten osallisuuden moninaisuuden malli

Turja (2010) on luonut osallisuuden moninaisuuden mallin, jonka mukaan voidaan tarkastella varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuutta. Hänen mukaansa lapsen osallisuus toteutuu lapsen valtaistumisen, vaikuttamisen laajuuden, ajallisen ulottuvuuden ja kokemuksellisuuden kautta. (Roos 2016, 90.)

Ensimmäinen ulottuvuus koskee lapsen valtaistumista. Pienten lasten osallisuus voi olla vain mukanaoloa tason alimmalla tasolla. Eskel & Marttila antavat kritiikkiä Hartin tikasmallista, koska juuri pienimmillä lapsilla ei ole mahdollisuutta osallisuuteen hänen mallissaan. (Eskel & Marttila 2013, 79.) Vaikuttamisessa edetään portaittain, isompien lasten kanssa tavoitteena on käydä vuoropuhelua yhteisestä toiminnasta ja sen suunnittelusta sekä arvioinnista. Näitä keskusteluja voivat olla myös arjen erimielisyydet, joista keskustellaan. (Turja 2010, 41.)

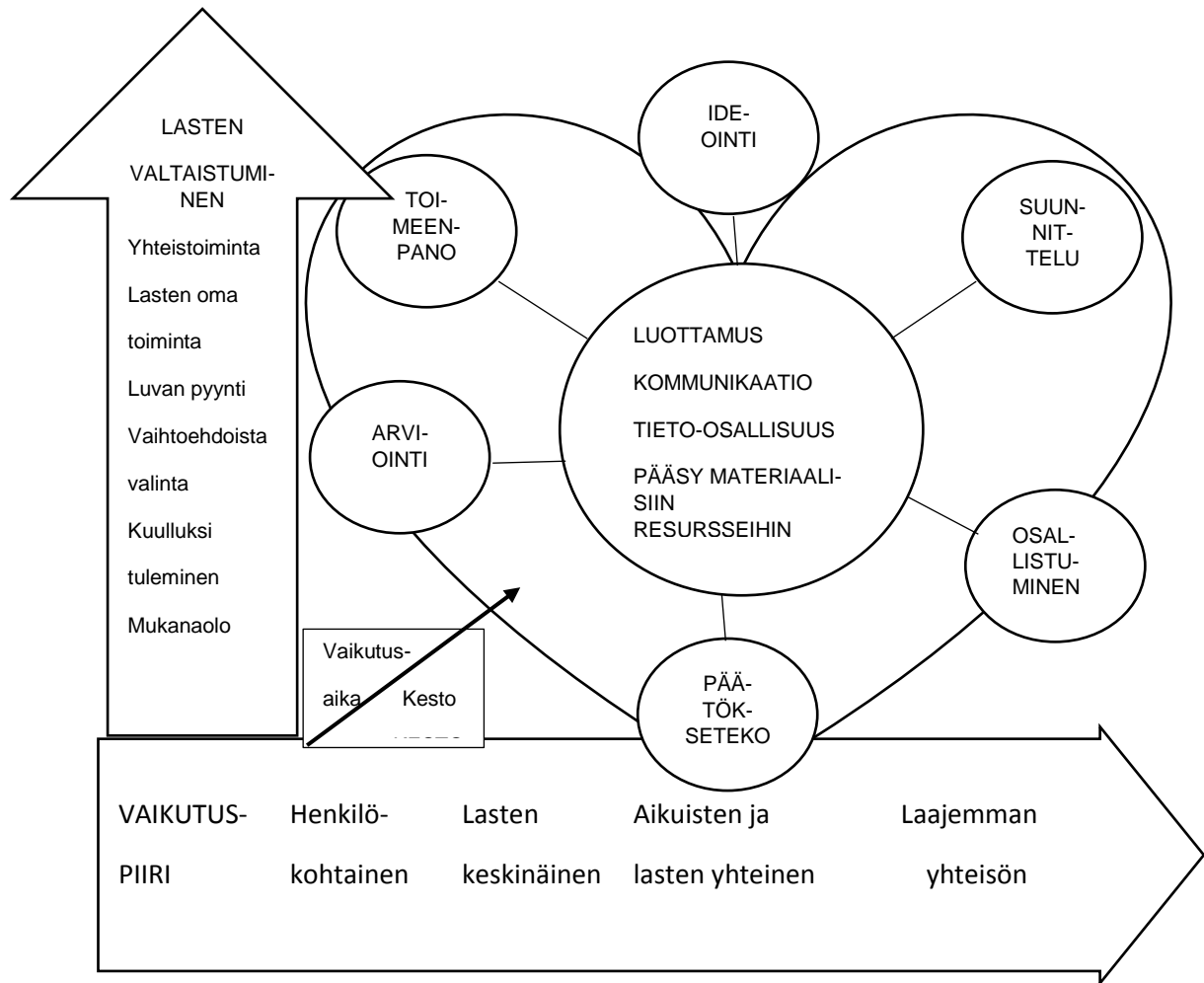
Toinen ulottuvuus kuvaa vaikuttamisen laajuutta. Vaikutuspiiri laajenee henkilökohtaisesta vaikutuspiiristä aina laajemman yhteisön vaikuttamiseen. Lapsen arjessa helpointa hänen on päästä vaikuttamaan henkilökohtaisissa valinnoissa, kuten mitä syö tai juo. Vaikeampaa on päästä osaksi aikuisen vaikuttamiin laajempiin päätöksiin esimerkiksi pidempiin projekteihin tai hankintoihin. Aikuisten tulisi antaa mahdollisuus lapsille päästä vaikuttamaan laajemmin yhteisössään. (Turja 2010, 42; Turja 2017, 52.) Lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien, lasten aloitteiden ja varhaiskasvattajien havainnoinnin pohjalta oppimisympäristöä muokataan ryhmän lapsien tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Oppimisympäristön muokkaaminen tulee olla jatkuvaa ja tapahtua myös toimintakauden aikana. (OPH 2016, 31–32.)

Kolmas ulottuvuus on ajallinen ulottuvuus. Tämän avulla kuvataan toiminnan ajan vaihtelevuutta; toiminta voi tapahtua ja sen vaikutukset näkyä heti tai pidemmän ajan kuluttua. Lapsen on helpompi vaikuttaa kertaluontoisesti esimerkiksi leikkiin kuin pidempikestoiseen projektiin. Kertaluontoinen toiminta voi parhaimmillaan luoda pidemmän toiminnan ja muokata ryhmän tai koko päiväkodin toimintamallia. Dokumentointi tukee ajallisen ja vaikutuksen kestoa, jotta lasten kanssa voidaan palata toimintaan ja sitä voidaan lähteä mahdollisesti kehittämään ja toteuttamaan uudelleen. (Turja 2017, 52-53).

Neljäs ulottuvuus on tehty mallissa sydämeksi, jossa kuvataan tietoa osallisuudesta ja sen kokemuksellisuutta. Sydämen keskeltä löytyvällä tieto -osallisuudella kuvataan luottamusta itseän ja muihin, kommunikaatiota, tiedonsaantia ja pääsyä materiaaleihin. Luottamukseen pääseminen vaatii turvallisuudentunnetta ja rohkaisemista. Varhaiskasvattajan tulee luottaa lapsen kykyyn tehdä valintoja ja joustaa omissa ennakkosuunnitelmissa sekä löytää oikeat kommunikaation välineet, jotta hän pystyy lapsen ikätason mukaisesti tuomaan tarvittavan informaation. Lapsen tulee tuntea, että häntä ymmärretään ja hän tulee kuulluksi. Hänen on vaikea esittää ideoita suunniteltaessa ja päättäessä, jos ei ole tuotu selkeästi tietoon toiminnan tavoitteita, omaa roolia ja pääsyä materiaaleihin. Materiaalina kuvataan päiväkodin tiloja, materiaaleja ja välineitä. Näiden saatavuus ja käytettävyys tulee tuoda lapsen tietoisuuteen. Usein este materiaaleille voi olla aikuisten totutut tavat pitää joitain leikkivälineitä lukkojen takana tai vain toiselle sukupuolelle saatavilla. (Turja 2017, 49-50)

Lasten osallisuuden toteutuessa lapsista tulee aktiivisia ja ajattelevia, toiset huomioon ottavia ja itseensä luottavia. Näiden taitojen oppiminen vaatii harjoittelua ja vastuunottoa, jota osallisuus parhaimmillaan antaa (Roos 2016, 54). Roos (2016,91-92) painottaa teoksessaan, että osallisuuden moninaisuuden toteutumiseen tarvitaan koko päiväkodin ja päiväkotiyhteisön toimintakulttuurin tarkastelua. Varhaiskasvattajilla täytyy olla halua ja taitoa kerätä lapsilta tietoa osallisuuden lisäämiseen ja heidän tulee sitoutua toimintaan.

Kuvio 2. Leena Turjan osallisuuden moninaisuuden –mallia mukaillen. (Turja 2017, 48)

4 PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI

Dokumentointi on varhaiskasvatuksessa tyypillisesti ollut toiminnan dokumentointia ja näkyväksi tekemistä valokuvaamalla, lasten piirrosten sekä henkilöstön havaintojen muistiin kirjaamisen avulla. Pedagoginen dokumentointi eroaa dokumentoinnista sillä, että sen tarkoituksena on saada tietoa toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä varten sekä lisätä lasten ja vanhempien osallisuutta ja toimijuutta varhaiskasvatuksessa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Pedagoginen dokumentointi on alun perin tuttu *Reggio Emilia* -kasvatusajattelusta. Suomessa ajatuksesta kiinnostuttiin 1990-luvun alussa. *Reggio Emilia* -mallissa pedagoginen dokumentointi ajatellaan ”kasvatuksellisenä kulkuneuvona”, joka ohjaa ja kuljettaa eteenpäin niin lasta, huoltajaa kuin kasvattajaakin koko varhaiskasvatuksen polun ajan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10–11.)

Pedagoginen dokumentointi on siis keskeinen varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen menetelmä (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6). Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa eri dokumentit muodostavat asian tai sisällön, jota tarkastellaan ja tulkitaan. Pedagogisen dokumentoinnin tulisi aina olla myös vuorovaikutteinen prosessi, jossa dokumenttien tulkitseminen yhdessä lasten ja huoltajien kanssa tuottaa uutta ymmärrystä ja rakentaa niin henkilökohtaisia kuin yhteisöllisiäkin merkityksiä. (Rintakorpi 2018, 11.)

Pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtana on erilaisten näkökulmien avaaminen ja merkitysten etsiminen. Pedagoginen dokumentointi on sekä toimintaa yhdessä lasten kanssa että toiminnan suuntaamista, muokkaamista ja kehittämistä, sillä perusteella mitä prosessin aikana tulee ilmi. Lapset ja vanhemmat saavat uuden väylän vaikuttaa varhaiskasvatuksen sisältöön yhdessä henkilöstön kanssa. (Rintakorpi 2018, 26–27.)

Ydinajatuksena pedagogisessa dokumentoinnissa on kiinnostua ja paneutua aidosti lasten kiinnostuksen kohteisiin, ajatuksiin, toimintaan, tarpeisiin ja tekemiseen sekä tuoda ne osaksi heidän arkeaan varhaiskasvatuksessa ja muokata sisältöjä ja toimintaa sen mukaan (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6–7). Lisäämällä huoltajat mukaan keskusteluun saadaan vielä aiempaa enemmän uusia näkökulmia mukaan (Rintakorpi 2018, 27).

Rungon pedagogiselle dokumentoinnille muodostaa varhaiskasvatuslain velvoittama jokaiselle lapselle laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatuksen tulee perustua varhaiskasvatussuunnitelmaan ja osana pedagogisen dokumentoinnin prosessia varhaiskasvatussuunnitelman sisältävien asioiden täytyy siirtyä käytäntöön. Erilaiset pedagogisen dokumentoinnin tuotokset kuljettavat lapsen omaa ääntä arjessa sekä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2016, 37) velvoittaa pedagogisen dokumentoinnin osaksi jokaista varhaiskasvatusympäristöä. Se ei ole enää yksittäisen työntekijän tai päiväkodin valinta vaan normi, jota kaikkien tulee noudattaa.

4.1 Valokuvaus lasten kanssa

Lapsella on päiväkotiympäristössä paljon häntä itseään kiinnostavia asioita, jotka lapsi näkee eri tavoin kuin aikuinen. Valokuvaus antaa näin ollen aikuiselle mahdollisuuden nähdä palan lapsen maailmasta. (Harju 2009, 234.) Kuvassa voi olla jokin aikuiselle merkittävä epäonnistunut asia, esimerkiksi jokin varjo tai kuvan vinous. Lapsi saattaa kokea, että siinä on kuvan sisältö ja ilmaisu. (Setälä 2012, 238) Valokuvasta voi tulla esille asia, jota lapsi aikuiselta haluaa piilottaa, mutta lapsi haluaa tuoda sen toiselle lapselle näkyväksi. (Harju 2009, 234.)

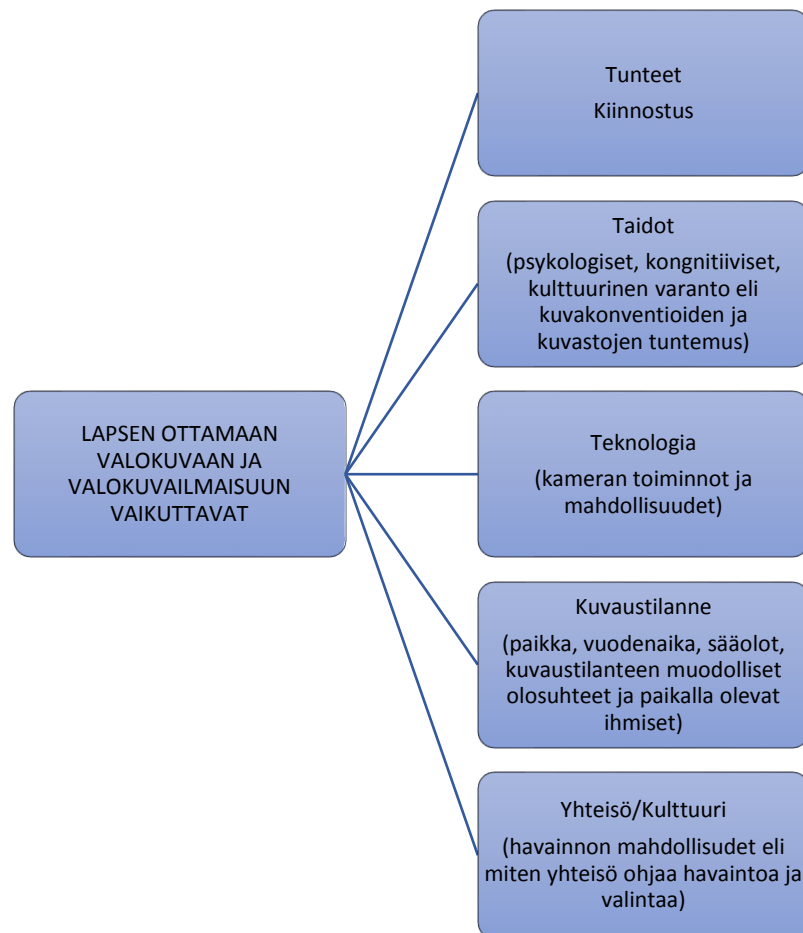
Lasten valokuvien tutkimuksissa kohderyhmänä ovat useimmiten kouluikäiset. Yksi harvoista alle kouluikäisille tehdyistä tutkimuksista on tehty Birminghamin yliopistossa 2001. Siellä on tutkittu 4-vuotiaiden valokuvia, jotta ymmärrettäisiin pienten lasten maailmaa. Tutkimus osoitti, että pienet lapset suhtautuvat valokuvaukseen emotionaalisesti ja kuvaavat mielellään lähipiiriä, voimakkaita värejä ja muotoja. (Setälä 2009, 46.)

Valokuvausta on käytetty ja voidaan käyttää tutkimuksiin, joissa halutaan saada tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista ja näin voidaan ymmärtää paremmin lapsen elämää. Kuvilla voidaan nähdä miten lapset näkevät ympärillä olevan tilan tai paikan. (Setälä 2009, 41.)

Kuvaaminen on osa arkea ja teknologian käyttäminen lapsille tuttua. Lapset kuvaavat älypuhelimilla ja tableteilla jo tottuneesti. (Setälä, 2012.) Suomessa lapset saavat käyttöönsä älypuhelimien jo varhain. (Hentinen 2009, 36.) Varhaiskasvatuksessa valokuvaus on jo vakiintunut dokumentointitapa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 126)

Setälä (2009, 114) on havainnoinut lasten kuvaukseen vaikuttavia tekijöitä kuviossa 3, osa-alueet eivät toimi irrallaan vaan samanaikaisesti. Lapsen tulee olla kiinnostunut ja innostunut kuvaamaan, kameran käyttö ja sen ominaisuudet tulee olla ennalta lapselle opetetut, jotta kiinnostus säilyy. Olosuhteet, joissa kuvataan, on oltava lapselle mielenkiintoiset, jotta innostus kehittyy ja säilyy. Aikuisen tehtävä on kannustaa ja rohkaista lasta.

Kuvio 3. Lapsen valokuvailmaisun vaikuttavat tekijät. (Setälä, 2012, 114)

Valokuvien avulla lapsi saa mahdollisuuden kuvata asioita monipuolisemmin kielellisesti. Varhaiskasvattajan tulee antaa lapselle tilaa ja mahdollisuus valokuvien tulkintaan. Kuvat ovatkin kasvattajalle oiva mahdollisuus kurkistaa lapsen maailmaan kuvien kautta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 127) Kuvat mahdollistavat lasten keskinäisen vuorovaikutuksen ja tuovat mahdollisuuden aremmillekin lapsille tuoda oma mielipide kuvien kautta esille ja taas rohkeimmille lapsille mahdollisuuden olla konkreettisesti läsnä kuvissa. Valokuvaten lapset oppivat myös tavan katsoa toisiaan tasa-arvoisesti ja arvokkaasti. (Harju 2009, 232-233)

4.2 Monilukutaito ja medialukutaito

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty monilukutaito on osa ajattelun ja oppimisen taitoja. Medialukutaito on monilukutaidon yksi neljästä osa-alueesta; muita osa-alueita ovat kuvanlukutaito, peruslukutaito ja numeerinen lukutaito. Sisällön tuottaminen viestintäteknologian avulla lisää lasten koulutuksellista tasa-arvoisuutta sekä kehittää lukutaitoa, luovaa ajattelua ja yhteistoiminnassa tarvittavia taitoja. (OPH 2016, 20.)

Monilukutaidon tukeminen ja mediakasvatuksen toteuttaminen tulisi aina viedä kohderyhmän omaan maailmaan, huomioiden juuri kyseisen kohderyhmän tarpeet, tavoitteet ja työskentelyn tarpeellisuus. (Wilman 2018, 20.) Median käyttö on arkipäiväistä pienten lasten ja koululaisten arjessa, päiväkodissa, kouluissa ja vertaissuhteissa. (Ylönen 2012, 86).

Päivähoitoa saatetaan pitää mediavapaana alueena. Päiväkodissa kasvattajat pystyvät rajaamaan mediateknologian käyttöä, mutta ei kuitenkaan mediasisältöä lasten leikeissä. Lasten leikeissä mediatieto kulkee päivittäin mukana. (Ylönen 2012, 90-91.)

Suomalaisessa päivähoitokontekstissa kasvattajat voivat jakaa leikit oikeisiin ja väärin. Medialeikit ajatellaan vielä helposti kielteisiksi leikeiksi. (Ylönen 2012,104). Kasvattajien tulisi olla kiinnostuneita lasten mielenkiinnon kohteista ja mahdollistaa lasten virtuaalimaailman leikkejä. Omalla suhtautumisellaan kasvattajat voivat joko tukea tai rajoittaa medialeikkiä. Mikäli kasvattaja osoittaa kielteistä ajattelua mediaa kohtaan, lapset osaavat salata leikkien sisältöä aikuiselta. Jos aikuinen osoittaa hyväksyntää ja mielenkiintoa, tällöin lapsi voi uskaltaa helpommin kertoa aikuiselle, mikäli kohtaa mediassa jotakin pelottavaa tai epämiellyttävää. (Ylönen 2012, 105-106.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa kuvavihko Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö Timoteille. Vihko auttaa perheitä kotona ymmärtämään ja keskustelemaan pienenkin lapsen kanssa päivähoidosta ja aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä sekä auttaa varhaiskasvattajia kommunikoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa lasten ja heidän perheidensä kanssa.

Opinnäytetyö koostuu kolmen toimintatuokion suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Tuokioiden aikana toteutettiin valmis kuvavihko, jonka tarkoituksena on helpottaa uusien lasten ja heidän perheiden päivähoidon aloittamista.

Opinnäytetyö tavoitteena oli:

- Alle 3-vuotiaiden lasten osallisuuden lisääminen ja kuulluksi tuleminen
- Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön vahvistaminen
- Lasten päivähoidon aloituksen helpottaminen
- Kuvausvälineiden käytön opettaminen lapsille

6 KUVAVIIKKO – VALOKUVAUSTUOKIOT LASTEN KANSSA

Opinnäytetyö oli toiminnallinen, tuotimme valmiin kuvaviihkon uusille perheille päivähoidon aloitukseen. Opinnäytetyö sisälsi suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. Kuvaviihkon arviointi koostui perheiden ja varhaiskasvattajien sekä omasta itsearviointistamme.

6.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme toiminnallinen työskentely sijoittui Helsingin Malminkartanossa sijaitsevan Päiväkotitimotein varhaiskasvatusyksikön alle 3-vuotiaiden lapsiryhmään. Ryhmässä oli 1 - 3-vuotiaita lapsia yhteensä 15. Tutkimusryhmässä työskenteli lastentarhanopettaja ja 2 lastenhoitajaa.

Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksessa painottuvat seuraavat arvot: lapsuuden itseisarvo, jossa korostuu lapsen yksilöllisyys ja ainutlaatuisuus. Lapsi tulee ottaa huomioon sekä nähdä, kuulla ja ymmärtää häntä arvokkaana omana itsenään. Lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen ja sitä tulee vaalia. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8–9).

Lapsen oikeudet varhaiskasvatuksessa määritellään mahdollisuutena ilmaista itseään sekä mielipiteitään ja tulla ymmärretyksi jokaisen lapsen ominaisella tavalla kommunikoida. Lisäksi lapsen tulee saada leikkiä, iloita ja oppia sekä muodostaa ja kasvattaa omaa identiteettiään. Varhaiskasvatuksessa lapsi harjoittelee käsittelemään tunteita ja ristiriitoja ja hänellä on oikeus kuulua ryhmään ja koko varhaiskasvatusyhteisöön omien valmiuksiensa mukaisesti. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8–9).

Perheiden monimuotoisuuden kunnioittaminen ja huomioiminen on laadukkaan kasvatustyön edellytys. Kasvattajan tulee kunnioittaa perheiden erilaisia rakenteita, kieliä, kulttuureja, katsomuksia ja uskontoja. Jokaisen lapsen perheidentiteettiä tuetaan, jotta hän kokee oman perheensä arvokkaana. Perheen kasvatustähtäysten kunnioittaminen vahvistaa luottamusta ja luo perustaa hyvälle kasvatusyhteistyölle. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8–9).

Ihmisenä kasvaminen ohjaa kasvattamaan lapsista suvaitsevaisia ja toisia kunnioittavia yksilöitä. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus ilmenee jokaisen lapsen yhtäläisenä oikeutena tehdä valintoja ja toimia iästä, alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, sukupuolesta tai muusta lapseen tai perheeseen liittyvästä syystä huolimatta. Varhaiskasvatuksessa rasismia, kiusaamista tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8–9).

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuu, kuinka jokaisen lapsen oma kieli ja kulttuuri tulee huomioida varhaiskasvatusta järjestettäessä. Ensi sijaisen tärkeää on varmistaa, että jokainen lapsi tulee ymmärretyksi ja ymmärtää ympäristönsä tapahtumia vieraasta kielitaustastaan huolimatta. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma, 2017, 32).

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimiva päiväkoti Timotei sijoittuu vahvasti monikulttuuriseen ympäristöön. Timoteissa puhutaan äidinkielenä tällä hetkellä 20 kieltä, jonka vuoksi kuvavihkon toteuttamisessa on huomioitu myös eri kielitaustaiset perheet jättämällä kirjoitettu suomenkielinen teksti kokonaan pois. Kuvavihko on myös toteutettavissa erityislasten, jotka tarvitsevat tukea kommunikointiin, kanssa.

Päiväkoti Timoteissa on laadittu yksikkökohtainen toimintasuunnitelma, joka perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Päiväkoti Timoteissa hoito- ja kasvatus- ja opetus on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Toiminnan keskiössä on lapsi ja toiminta suunnitellaan vastaamaan jokaisen lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa olevia yksilöllisiä tavoitteita. Toimintaa, sekä oppimisympäristön toimivuutta, sekä tarkoituksen mukaisuutta arvioidaan jatkuvasti. (Helsingin kaupunki. Yksikön toimintasuunnitelma. Varhaiskasvatusyksikkö Timotei 2017-18).

Lapsen saadessa päivähoitopaikan sovitaan ensimmäisenä tutustumisjaksosta. Tutustumisjakson pituus määräytyy jokaisen lapsen ja perheen tarpeen ja omien toiveiden mukaisesti. Tutustumisjakso on pituudeltaan useimmiten yhdestä päivästä viiteen päivään. Tutustumisen aikana päivähoitoryhmän henkilökunta käy lapsen huoltajien kanssa aloituskeskustelun. Aloituskeskustelun tarkoituksena on siirtää tärkeää tietoa lapsesta päivähoitohenkilöstölle sekä kertoa huoltajille päiväkodin toiminnasta ja päivähoitopäivästä. Aloituskeskustelu voidaan käydä joko päiväkodissa tai lapsen kotona. (Helsingin kaupunki. Yksikön toimintasuunnitelma. Varhaiskasvatusyksikkö Timotei 2017-18.) Noin kahden kuukauden kulluttua päivähoidon aloituksesta jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Suunnitelmaa varten myös lapsen omat mielipiteet selvitetään lapsen ikään sopivalla tavalla. (Helsingin kaupunki. Yksikön toimintasuunnitelma. Varhaiskasvatusyksikkö Timotei 2017-18).

Lapsen vaihtaessa ryhmää tai päiväkotia, siirtymisestä luodaan lapselle mahdollisimman luonteva tilanne. Uuteen ryhmään tutustutaan etukäteen ja henkilökunta huolehtii tarvittavan tiedon siirtämisestä. Huoltajien toiveesta voidaan järjestää myös erillinen siirtokeskustelu. (Helsingin kaupunki. Yksikön toimintasuunnitelma. Varhaiskasvatusyksikkö Timotei 2017-18, Salla Vuorenmaa-Meurman, henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2018)

6.2 Tuokioiden suunnittelu

Päiväkodin johtaja esitti meille toiveen opintojen alkuvaiheessa, että koulutukseen kuuluva opinnäytetyö sijoittuisi päiväkotitiimisiin ja käsitteisi pienten lasten osallisuutta. Yksikön esimies ilmaisi tarpeen alle 3-vuotiaiden lasten osallisuuden lisäämiselle ja lapsen äänen kuulemiselle, sekä huolensa asian toteutumisesta. Keväällä 2017 aihe alkoi tarkentua ja keskusteltuaamme päiväkodin johtajan kanssa sovimme keskittymään nimenomaan päivähoiton mukavaan aloitukseen ja osallisuuden lisäämiseen tätä kautta. Tässä yhteydessä tutustuimme myös tarkemmin lapsiryhmään, jossa työskentely toteutuisi.

Syksyllä 2017 aloimme etsimään teorialähteitä, sekä rajaamaan aihetta vielä lisää. Kirjassa: Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa, Rintakorven (2014, 133–154) artikkelissa Pedagoginen dokumentointi välineenä 1 - 3-vuotiaiden osallisuuteen päivähoiton aloitusvaiheessa, kuvataan pääkaupunkiseudun päivähoitossa toteutettua viuhkaprojektia, jossa lasten toimintaa valokuvataan ja videoidaan tarkoituksena syventää varhaiskasvattajien tietoa ja ymmärrystä lapsista ja välittää materiaalia perheille. Luettuamme artikkelin lähdimme jatko kehittämään viuhkaprojektin ideaa.

Seuraavaksi aloimme työstämään opinnäytetyösuunnitelmaa: rajasimme teorian käsittämään lapsen osallisuuden ja valokuvauksen menetelmänä. Aiheeksi rajautui päiväkotitimotein arki lapsen silmin – valokuvavihko päivähoidon aloitukseen. Opinnäytetyösuunnitelman esittelimme seminaarissa marraskuussa 2017. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa suunnitelmasta pohtien yksityiskohtia ja pyytäen häneltä mahdollisia kehittämis- tai täydennysehdotuksia. Keskustelussa tuli vahvasti esille vuorovaikutuksen merkitys lapsen osallisuudessa. Työskentelyssä onkin erityisen tärkeää, että samat lapset kokoontuvat jokaisella tapaamisella. Tiedotimme huoltajille opinnäytetyömme aiheesta ja tavoitteista kirjeellä sekä pyysimme lapsille kirjallisen luvan työskentelyyn osallistumiselle. (LIITE 1)

Valmis vihko toimii työkaluna uusille päivähoidossa aloittaville perheille. Tarkoituksena oli, että perheen tullessa ensimmäiselle tutustumiskäynnille päiväkotiin he saavat valokuvavihkon mukaansa kotiin ja heidät ohjeistetaan tutustumaan siihen yhdessä lapsen kanssa. Näin tuimme pienen lapsen varhaiskasvatuspolun alkamista. Valokuvavihko toteutettiin kuvitukseen luottaen, sillä kansion käyttö ei vaadi suomen kielen osaamista.

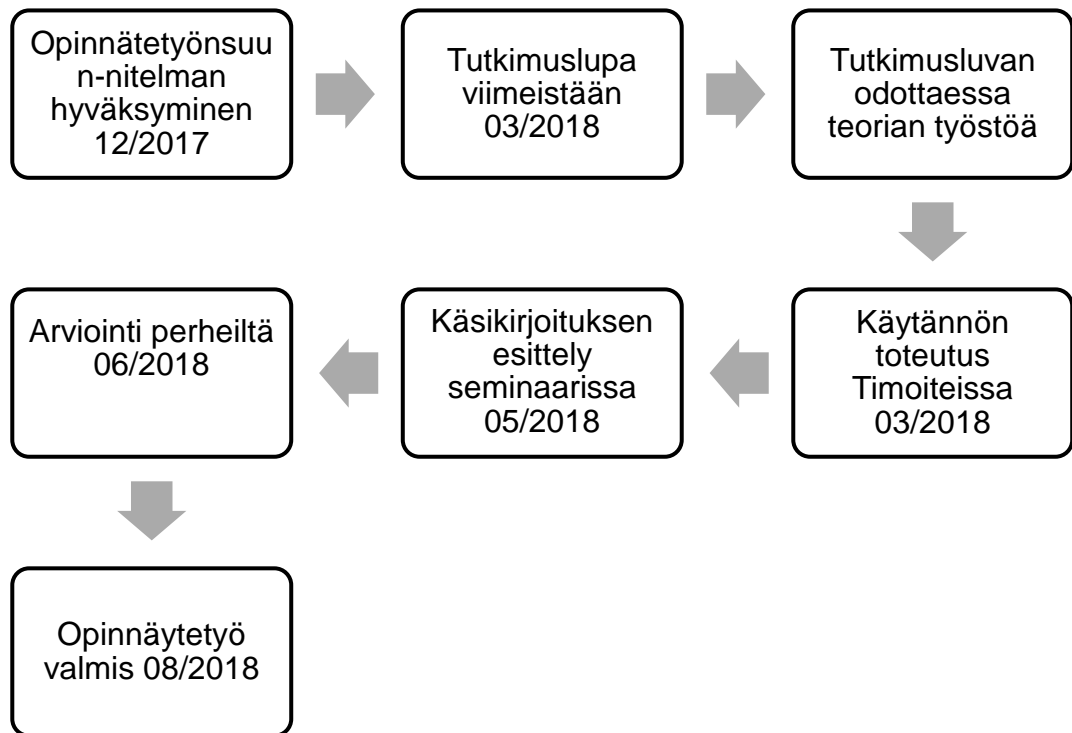
Laadimme lapsiryhmän 15 lapsen huoltajille asiasta tiedotteen (Liite1) sekä keräsimme kuvausluvat (Liite1) ja pyysimme luvan lapsen osallistumiselle kyseiseen prosessiin. Osallistumis- ja kuvauslupia saimme takaisin 11. Tässä vaiheessa tutustuimme lapsiryhmään vielä uudestaan. Läsnäolojen perusteella loppullisessa pienryhmässä oli mukana 5 lasta. Tiedotimme päivähoitoryhmän hoito- ja kasvatushenkilöstölle ja huoltajille aktiivisesti prosessin etenemisestä. Kuvavihko toteutettiin sähköisessä muodossa tallennettuna päiväkodin omaan tiedostoon, jossa sitä pystyy tarvittaessa muokkaamaan ja lähettämään sähköisesti. Tarvittaessa sen voi tulostaa aina uusille aloittaville perheille. Prosessin eteneminen lähti lasten aloitteista käsin liikkeelle.

Suunnittelimme kolme toteutuskertaa lasten kanssa, tavoitteenamme tuottaa valmis kuvavihko sekä antaa lapselle kokemuksia osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Toimintakerrat toteutuivat peräkkäisillä viikoilla ryhmän pienryhmäpäivinä. Ensimmäisellä kerralla harjoiteltiin käyttämään valokuvausvälineitä sekä kuvattiin niillä. Lapsille selitettiin, että tarkoituksena oli esitellä päiväkotia ja sen arkea kuvien välityksellä.

Toisella kerralla valmiit kuvat siirrettiin tietokoneelle, tulostettiin ja lapset valitsivat heidän mielestään tärkeät ja oleelliset kuvat. Toisella kerralla oli myös mahdollisuus valokuvata lisää, mikäli lapset kokivat, että jotain oleellista jäi puuttumaan.

Kolmannella kerralla valituista kuvista koottiin valmis kuvavihko sähköiseen muotoon. Kuvavihko tulostettiin prosessiin osallistuneille lapsille muistoksi. Lisäksi lasten kanssa juhlittiin heidän työnsä valmistumista mehua juoden.

Kuvio 4. Opinnäytetyöprosessin aikataulu

6.3 Tuokioiden toteutus

Opinnäytetyön käytännön toteutus tapahtui kolmena tuokiona päiväkodissa. Olimme käyneet edellisenä päivänä läpi lasten lupakyselyt ja tehneet alustavan suunnitelman pienryhmätyöskentelyyn osallistuvista lapsista. Valitsimme pienryhmiin eri-ikäisiä ja eri kielitaustaisia lapsia. Lopullinen pienryhmä muodostui lasten läsnäolojen perusteella viiden lapsen suuruiseksi.

Ensimmäinen toteutuskerta alkoi yhteisellä kokoontumisella aamupiiriin. Kyseessä oli pienryhmäpäivä, joten toisten lasten lähdettyä omiin pienryhmiinsä jäimme aamupiiri paikalle viiden lapsen kanssa aloittamaan työskentelyä. Sohvi esittäytyi lapsille. Kerroimme lapsille mitä tulemme tekemään kuvatukea hyödyntäen, sillä lasten iän ja eri kielitaustojen takia kuvatuki on ryhmässä aina käytössä. Lapsille kerrottiin, että Sohvi on ensimmäistä kertaa Timoteissa. Pyy-simme lapsia esittelemään asioita mitkä ovat heille tärkeitä päiväkodissa.

Seuraavaksi aloitimme välineisiin tutustumisen. Lapsille annettiin kaksi tabletti-tietokonetta ja aloimme harjoittelemaan kuvausta. Lapset saivat ideasta kiinni nopeasti ja kuvausalue laajeni oman ryhmän ulkopuolellekin. Kuvia otettiin paljon ja lopuksi kokoonnuimme vielä piiripaikalle yhteiseen lopetukseen. Katsoimme vielä lasten ottamia kuvia ja heillä oli mahdollisuus kertoa niistä meille. Lopuksi kerroimme, milloin työskentely jatkuu ja mitä suunnitelmia seuraavalle kerralle on tehty.

Myöhemmin päivän aikana lapset halusivat vielä jatkaa kuvaamista, sillä he kokivat ruokailun olevan niin tärkeä osa päiväänsä, että se pitäisi kuvata. Annoimme lapsille tähän mahdollisuuden ja näin ollen kuvamateriaalia alkoi syntyään myös suunniteltujen tuokioiden ulkopuolella.

Toinen toteutuskerta alkoi jälleen yhteisellä kokoontumisella aamupiiriin. Muistelimme lasten kanssa edellistä kuvauskertaa ja katsoimme jo olemassa olevaa kuvamateriaalia. Lapsilla oli jälleen mahdollisuus kuvata lisää. Seuraavaksi siirsimme kuvat tietokoneelle ja tulostimme ne. Tulostetut kuvat levitettiin lattialle, josta jokainen lapsi vuorollaan sai valita itselleen tärkeät kuvat ja halutessaan kertoa niistä. Lopuksi kokoonnuimme jälleen piiripaikalle ja järjestimme tulostetut kuvat lasten nähtäville, jotta heillä oli mahdollisuus palata kuviin niin halutessaan.

Kolmas kerta aloitettiin myös yhteisellä kokoontumisella aamupiiriin. Annoimme lapsille mahdollisuuden kuvata lisää ja palata vielä jo olemassa oleviin kuviin. Eräs lapsista koki erittäin tärkeäksi kuvan valuvasta vesihanasta, joten se lisättiin valittujen kuvien joukkoon. Siirryimme tietokoneelle, jossa työstimme kuvista valmiin vihkon. Vihko tulostettiin pienryhmässä olleille lapsille muistoksi. Lopuksi kokoonnuimme vielä piiripaikalle kohottamaan mehumaljat valmistuneen vihkon kunniaksi.

6.4 Tuokioiden ja kuvavihkon arviointi

Jokaisen tuokion jälkeen jäimme pohtimaan ja kirjaamaan ylös havaintojamme. Arvioimme sitä, miten tuokiot sujuivat ja pääsimmekö ennalta asetettuihin tavoitteisiin.

Uusilta aloittavilta perheiltä pyysimme palautetta valmiista kuvavihkosta ja sen käytöstä lapsen kanssa. Päiväkodissa järjestettiin uusien perheiden tutustumisilta, jossa esittelimme valmiin kuvavihkon. Liitteeksi annoimme perheille kotiin palautelomakkeen (LIITE 2), jossa kerroimme opinnäytetyön tarkoituksesta sekä pyysimme vastaamaan kysymyksiin koskien kuvavihkon käyttöä ja hyödyllisyyttä. Vastaukset pyysimme sähköpostilla.

Määräaikaan mennessä emme saaneet perheiltä palautetta. Olimme yhteydessä puhelimitse päiväkotiin ja kysyimme olivatko perheet antaneet suullista palautetta. Lapsiryhmän lastentarhanopettaja lupasi muistuttaa perheitä palautteenannon tärkeydestä. Esittelimme opinnäytetyön päiväkodin henkilöstölle viikkopalaverissa ja pyysimme palautetta esimiehen kautta tai puhelimitse suullisesti.

7 KUVAVIHKON ARVIOINNIN TULOKSET

7.1 Perheiden palaute

Kesäkuussa osallistuimme päiväkodissa järjestettyyn uusien perheiden tutustumisiltaan, jonne oli ennalta kutsuttu 11 elokuussa aloittavaa lasta ja heidän perhettään. Perheitä saapui paikalle 2. Pysyimme suunnitelmassa ja esittelimme heille opinnäytetyötämme ja jaoimme valmiin kuvavihkon sekä palautelomakkeen (LIITE 2). Perheillä oli tilaisuudessa mahdollisuus esittää myös kysymyksiä. Lisäksi jätimme kohderyhmän lastentarhanopettajalle valmiiksi tulostettuja kuvavihkoja palautelomakkeineen, jotta hänen olisi mahdollista jakaa niitä myöhemmin tutustumaan tuleville perheille. Lastentarhanopettaja oli jakanut kuvavihkot vielä kolmelle perheelle.

Palautetta emme sähköpostikyselyn määräaikaan mennessä saaneet. Jälkikäteen miettien kuvavihkojen jakamisen ja palautteen määräajan välillä useilla perheillä oli kesäloma, jonka johdosta palaute saattoi unohtua. Suullisesti haastatteleamalla kerätty palaute olisi varmasti ollut parempi vaihtoehto. Olimme puhelimitse yhteydessä päiväkotiin ja pyysimme lastentarhanopettajaa muistuttamaan perheitä palautteen antamisen tärkeydestä. Tämän jälkeen saimme palautetta yhteensä neljältä perheeltä.

Perheiden palautteissa kiitosta saimme kuvavihkon hyödyllisyydestä päiväkotiin tutustuttaessa. Kahdessa perheessä kuvavihko oli ollut aktiivisessa käytössä ja sitä oli palattu selaamaan useamman kerran pian kaksi vuotta täyttävien lasten aloitteesta. Palautteissa kävi ilmi myös, että kuvavihkon käytössä vanhemman rooli oli merkittävä. Vanhemman tarjotessa lapselle vihkoa lapsen mielenkiinto heräsi, jonka jälkeen sitä luettiin useamman kerran läpi. Lasten kanssa oli lisäksi nimetty kuvavihkossa olevia esineitä ja näin ollen vihko oli tarjonnut apua myös sanavaraston ja kielen kehityksen tukemiseen.

Kaikissa lapsissa vihkon kuvat eivät herättäneet kiinnostusta tai keskustelua, eikä lapsi välttämättä yhdistänyt niitä päiväkotiympäristöön. Kuvavihkon käyttö jäi näissä tapauksissa vähäiseksi. Lapsen ikä nousi esille osassa palautteista ja vihko koettiin hyödyllisemmäksi ja helpommaksi käyttää hieman vanhemman, kuin yksivuotiaan lapsen kanssa.

Kuvavihkon selkeästä yleisilmeestä saimme kiitosta, toisaalta taas kuvia olisi toivottu enemmän. Osa kuvatuista kohteista oli muuttunut kuvaushetken ja lapsen päivähoidon aloituksen välillä. Perheiden palautteissa esitettiin kehittämisideana, että kuvattaessa keskityttäisiin kohteisiin, jotka pysyvät mahdollisimman muuttumattomana, toisaalta myös ymmärrettiin, että lasten kuvatessa ja valitessa kohteet ei tällaiseen ole mahdollisuutta.

Palautteissa kerrottiin, kuinka vihko oli toiminut myös apuvälineenä herättämään keskustelua lapsen ja toisen vanhemman välillä, joka ei ollut vielä käynyt päiväkodissa. Lapsella oli kuvien avulla mahdollisuus esitellä vanhemmalle omaa päiväkotiaan. Lisäksi vihko oli herättänyt keskustelua lapsen itsensä tärkeäksi kokemista asioista päiväkodissa, vaikka niistä ei ollutkaan kuvia.

7.2 Varhaiskasvattajien palaute

Saimme palautetta kohderyhmämme lastentarhanopettajalta. Ryhmän aloitessa elokuussa toimintansa koko ryhmän henkilöstö vaihtui. Lastentarhanopettaja koki, että etenkin tällaisessa poikkeustilanteessa hän sai itse varmistusta ja helpotusta siitä, että hänellä oli antaa uusille perheille konkreettinen kuvaus ryhmän ja päiväkodin tiloista ja osittain myös toiminnasta. Lastentarhanopettaja koki idean hyvänä ja toivoi, että kyseinen toimintamalli vakiintuisi päiväkodin käyttöön ja jo olemassa olevaa kuvavihkoa käytettäisiin ja päivitetäisiin.

Päiväkodin toisen alle 3-vuotiaiden lasten ryhmän lastentarhanopettaja pyysi opinnäytetyön esittelyn jälkeen valmiin kuvavihkon käytettäväksi myös hänen ryhmänsä uusien aloittavien perheiden kohdalla. Hän koki kuvavihkon hyväksi työkaluksi osana päivähoitoon tutustumisprosessia. Käytännössä kuvavihko ei kuitenkaan täysin vastannut tarkoitustaan tässä ryhmässä, sillä se ei ollut toteutettu kyseisissä tiloissa. Lastentarhanopettaja koki, että lapsen oli tästä johtuen vaikea yhdistää kuvia päivähoitoympäristöönsä. Lisäksi 2 lastentarhanopettajaa olivat pohtineet keskenään kuinka paperiversio joutuu aina kilpailemaan ruudulla olevien kuvien kanssa.

7.3 Tuokioiden ja kuvavihkon itsearviointi

Tuokiot etenivät pääosin suunnitelman mukaan. Lapset ottivat meidät ja ideamme hyvin vastaan. Lapset lähtivät myös luottavaisesti kuvaamaan uuden aikuisen kanssa. Olimme varautuneet käyttämään aikaa tablettitietokoneen käytön opettelemiseen, mutta lapset osasivatkin käyttää niitä entuudestaan todella hyvin. Koemme, että työskentelyn aikana lapsen osallisuus tuli huomioiduksi hyvin. Lapset palasivat aiheeseen tuokioiden ulkopuolella ja me tartuimme heidän aloitteisiinsa. Kuvaamisen jatkaminen ja valmiisiin kuviin palaaminen mahdollistettiin pitämällä materiaalit lapsen saatavilla koko ajan, tämä onnistui myös hyvin.

Työskentelyn aikana meidät yllätti lasten taito kuvata ja käyttää kuvausvälineistöä. Emme olleet etukäteen varautuneet siihen, että lapset osaavat mahdollisuuden tultua mennä valitsemaan tabletilla pelattavia pelejä, jolloin mielenkiinto ja keskittyminen siirtyi toisaalle. Päädyimme kuitenkin ratkaisuun, että kyseisellä hetkellä keskityimme kuvaamiseen ja kuvavihkon työstöön ja mahdollinen peliaika on myöhemmin. Teimme asiasta sopimuksen lasten kanssa ja sitä myös noudatimme.

Valokuvaaminen itsessään sujui lapsilta luontevasti ja heiltä tuli jatkuvasti uusia ideoita siitä, mitä vielä pitää saada kuviin ikuistettua. Ujoimmatkin lapset lähtivät nopeasti mukaan, muutaman innokkaamman näyttäessä ensin mallia. Meidän tehtävänä oli varmistaa, että jokainen saa samanlaisen mahdollisuuden tuoda oma äänensä ja ideansa kuuluviin. Havaintojemme perusteella päädyimme jakamaan ryhmiä pienemmäksi kesken työskentelyn, jotta jokainen lapsi saa tarvitsemansa tilan ja ajan, siinä onnistuimmekin ja työskentely alkoi sujumaan luontevammin kaikilla osallistuvilla lapsilla.

Työskentelyä suunniteltaessa pienryhmien koko olisi ollut hyvä miettiä tarkemmin, kuinka montaa lasta pystymme ohjaamaan kerralla niin, että jokainen saa tarvitsemansa tilan ja kaikkien mielenkiinto ja keskittyminen pysyy yllä. Onnistuimme muokkaamaan pienryhmiä kesken työskentelyn, mutta tämän olisi voinut huomioida jo suunnitteluvaiheessa.

Havaitsimme työskentelyn aikana, että omat tavarat ja tilat olivat lapsille tärkeitä, mahdollistimme päiväkodin tilojen laajemman käytön jatkamalla kuvaamista toisten lasten ulkoillessa, jolloin kuvaaminen jatkui ryhmätilojen ulkopuolelle ja esimerkiksi omat naulakkopaikat ja vaatteet tuli kuvattua useastakin eri kuvakulmasta.

Tuokioiden sijoittuminen päiväohjelmaan aiheutti työskentelylle omat haasteensa, lapset ovat virkeimmillään aamulla, mutta paljon tärkeitä asioita tapahtuu myös tuokioiden ulkopuolella. Tuokiot aikataulutettiin alun perin aamuihin, mutta lasten aloitteista ja innostuksesta johtuen tuokiot jatkuivat suunniteltua pidempään ja kokonaan toisina ajankohtina. Olimme osittain varautuneet tähän, mutta tuokioiden pitkäkestoisuus ja lasten yllä pysynyt mielenkiinto ja keskittyneisyys yllätti meidät. Lapset kokivat mielekkääksi kuvata toisiaan ja muita päivähoiton ihmisiä, valitettavasti näitä kuvia emme tutkimuslupamme puitteissa pystyneet kuitenkaan käyttämään.

Kuvia valitessa ja kuvavihkoa koottaessa lapsista huokui ilon ja onnistumisen tunteet. Lapset kertoivat kuvista ja näkivät niissä paljon sellaista, jota itse emme osanneet ajatella. Työskentelymme tavoitteena oli lisätä lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemisen kokemusta ja näistä reaktioista päätellen siinä myös onnistuimme.

Kuvavihkon paperiversion jakaminen uusille perheille ja lapsille sekä käyttäminen lasten kanssa osoittautui hieman hankalaksi. Lapset tottuivat jo hyvin nuorella iällä käyttämään tabletteja ja älypuhelimia ja koemme, että digitaaliversio olisi saavuttanut lapset ja perheet paremmin, sekä mahdollisesti herättäneet useamman lapsen mielenkiinnon.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Karoliinalle oli jo opintojen alusta asti selvää, että hän tavoittelee lastentarhanopettajan kelpoisuutta, Sohvi sen sijaan oli tehnyt päätöksen vammaistyöhön suuntautumisesta. Päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä eri suuntautumisvaihtoehtoista huolimatta, sillä osallisuus on tärkeä käsite niin lasten, perheiden kuin vammaistenkin kanssa työskenneltäessä; niin kuin Turja (2010, 30) teoriasaan painottaa. Kuvavihkon avulla myös erityistä tukea tarvitseva lapsi pystyy kommunikoimaan ja ennakoimaan tulevaa tapahtumaa tai vastaavaa. Vammaistyössä vastaavaa kuvavihkoa voisi toteuttaa esimerkiksi asiakkaan muuttaessa tuettuun asumisyksikköön. Valokuvaus menetelmää voi käyttää ilman sanallista kommunikaatiota. Kuvien avulla on helppo kertoa toiselle päivän tapahtumista itselle tärkeistä asioista tai henkilöistä.

Meillä molemmilla on useamman vuoden työkokemus varhaiskasvatuksen kentältä, joten opinnäytetyön sijoittuminen varhaiskasvatukseen oli luonteva valinta. Lisäksi Karoliinan työpaikan päiväkodinjohtaja esitti toiveen opinnäytetyön sijoittumisesta päiväkoti Timoteihin.

Meille ominaiseen tapaan työskentelyn aloittaminen oli haastavaa. Opinnäytetyösuunnitelman tekemiseen käytimme reilusti aikaa, suunnitelmaprosessin aikana meille kirkastui ajatus siitä mitä olemme tekemässä. Suunnitelman aikana kävimme haastattelemassa päiväkodin johtajaa. Haastattelu selkeytti ajatuksiamme ja innostuimme ja kiinnostuimme aiheesta enemmän. Haastattelun lopuksi sovimme vielä tarkemmin toiminnallisen toteutuksen yksityiskohdista.

Opinnäytetyösuunnitelman esittelimme seminaarissa ja sen hyväksymisen jälkeen lähetimme tutkimuslupahakemuksen Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle. Tutkimuslupahakemuksen käsittelyssä kesti ennakoitua kauemmin. Tämä viivästytti toiminnallisen toteutuksen aloittamista. Tutkimuslupaa odottaessa keskityimme teorialiedon etsimiseen ja opinnäytetyön kirjalliseen tuottamiseen. Jaoimme vastuualueita keskenämme, mutta huomasimme kuitenkin, että luontevin tapa työskennellä on tavata säännöllisin väliajoin ja kirjoittaa työtä yhdessä. Yhteistyömme on sujunut hyvin koko prosessin ajan.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme huomanneet, että sosiaalialalla vaadittavat kompetenssit ovat kehittyneet jatkuvasti. AMK-verkosto (2016) määrittää sosiaalialan osaamisvaatimuksissaan muun muassa seuraavaa: Sosionomin tulee osata luoda ammatillinen vuorovaikutus- sekä yhteistyösuhte ja pystyä arvioimaan asiakkaan palveluntarvetta, sekä osata tavoitteellisesti, voimavaraistaen ja osallisuutta tukien ohjata asiakkaita tai asiakasryhmiä. (AMK-verkosto 2016). Edellä mainittuja taitoja pääsimme kehittämään tekemällä tiivistä yhteistyötä yksikön esimiehen kanssa. Lisäksi olimme kontaktissa asiakasperheisiin tiedottamalla opinnäytetyöstä, pyytämällä luvat lasten osallistumiselle, sekä pyytämällä palautetta valmiista työstä. Arvioimme asiakkaan palveluntarvetta yhdessä esimiehen kanssa ja päädyimme osallisuuden lisäämiseen ja pedagogisen dokumentoinnin hyödyntämiseen kyseisessä yksikössä. Asiakkaiden ja asiakasryhmien ohjaustaidot kehittyivät etenkin lasten kanssa työskennellessä, lapsen osallisuuden huomioiminen ohjauksessa on koko opinnäytetyömme kannalta ratkaisevassa asemassa.

Opinnäytetyömme toiminnallisen toteutuksen ansiosta pääsimme toteuttamaan teoreettisia työorientaatioita ja menetelmiä käytännössä. Etenkin valokuvaamisen ja lapsen osallisuutta tukevan työskentelyn osalta oli todella tärkeää, että olimme tehneet teoriaosuuden valmiiksi ennen käytännön toteutusta. Osallisuus ja osallistuminen menevät helposti käytännön työskentelyssä sekaisin ja opimme, että lapsen tai lapsiryhmän ohjaaminen osallisuutta vahvistaen ja kunnioittaen on alkuun haastavaa. Onnistuimme siinä kuitenkin hyvin ja lasten kasvoilta oli tulkittavissa tyytyväisyys ja ylpeys omasta tekemisestä, kun he pääsivät kuvaamaan ja toteuttamaan omaa osuuttaan sekä myöhemmin vielä valitsemaan kuvia ja kertomaan niistä meille.

AMK-verkoston (2016) sosiaalialan kompetensseissa edellytetään sosionomilta kykyä ammatilliseen kriittiseen reflektioon. Opinnäytetyön tekeminen yhdessä on antanut meille loistavan pohjan reflektoida ja käydä ammatillista keskustelua keskenämme. Olemmekin useasti palanneet työn aiempaan vaiheeseen, keskustelleet siitä ja pohtineet voiko jotain tehdä paremmin tai toisin vai olemmeko tyytyväisiä lopputulokseen. Etenkin Leena Turjan (2010) osallisuuden moninaisuuden malli aiheutti paljon pohtimista ja keskustelua.

AMK-verkosto (2016) on määritellyt sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen varhaiskasvatuksen suuntaaville opinnoille omat kompetenssit, jotka täydentävät sosionomin yleisiä kompetensseja. Varhaiskasvatuksen suuntaavat opinnot tuottavat sosionomille lastentarhanopettajan kelpoisuuden yhdessä opinnäytetyön ja pedagogisen työharjoittelun kanssa.

Lastentarhanopettajan työstä puhuttaessa ensimmäisenä on nostettava esiin opetushallituksen laatima varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on sisäistettävä ja sen arvoperusta omaksuttava. Opinnäytetyöprosessimme aikana varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on kulkenut rinnalla koko ajan, olemme kunnioittaneet lapsen oikeutta ilmaista itseään ja mielipiteitään sekä ajatuksiaan. Työskentelyssämme olemme huomioineet lapsen osallisuuden itse työskentelyssä, mutta myöskin jokaisessa kohtaamisessa lasten kanssa. Kaikki prosessiin osallistuneet lapset ovat tulleet kohdatuksi, kuulluksi, nähdyksi ja huomioiduksi. Meille oli tärkeää toteuttaa toiminnalliset kerrat pienryhmissä, jolloin pystyimme varmemmin takaamaan jokaiselle lapselle tasapuolisen mahdollisuuden osallistua omaan osaamiseen ja persoonaansa luottaen.

Toiminnallisen toteutuksen yksittäiset hetket olivat etukäteen suunniteltu ja pohdittu niiden merkitys myös osaksi koko prosessia. Suunnittelimme hetkille rungon, jättäen kuitenkin tilaa lasten omille ehdotuksille ja aloitteille. Samalla karttuivat myös ryhmän ohjaamisen taidot ja menetelmä osaaminen.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö on toteutettu omassa työpaikassa, joka asettaa työskentelylle omat erityispiirteensä. Työntekijällä on pääsy sellaisiin lapsia ja perheitä koskeviin tietoihin, jotka eivät sisälly myönnettyyn tutkimuslupaun. Työskentelyn aikana on ollut tärkeää erottaa työntekijän ja opiskelijan rooli, sekä oikeudet toisistaan. Helsingin kaupungilla on voimassa tarkat säännöt koskien lasten valokuvaamista päivähoidossa. Päiväkotit Timoteista saamamme ohjeistuksen mukaan emme saaneet käyttää valmiissa kuvavihkossa valokuvia, joissa lapset olisivat tunnistettavissa. Emme myöskään tutkimusluvassa ole anoneet oikeutta kasvokuvien käyttöön.

Opinnäytetyötä varten olemme anoneet tutkimusluvan, jolla haetaan oikeutta päästä salassa pidettäviin asiakirjatietoihin. Työskentelyssämme meille riitti tieto lasten etunimistä ja huoltajien sähköpostiosoitteet. Emme käsittele näitä tietoja valmiissa työssämme. Vaikka tutkimuksemme ei sisällä tunnistetietoja olemme sitoutuneet säilyttämään aineiston käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Työskentelyn aikana ja sen jälkeen olemme sitoutuneet varhaiskasvatusta koskeviin salassapito ja vaitiolovelvollisuutta koskeviin ohjeisiin, joista on tarkemmin säädetty laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) momentissa § 15. Työskentelyssä otetut kuvat jäivät varhaiskasvatusyksikköön.

Sosiaalialan kompetenssien (AMK-verkosto 2016) mukaan sosionomin tulee osata edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opinnäytetyömme toiminnallisen toteutuksen aikana meille oli tärkeää huolehtia siitä, että lapset saavat tasavertaisen osallistumismahdollisuuden työskentelyyn. Työskentely oli vahvasti lapsilähtöistä ja osallisuutta kunnioittavaa. Valmis kuvavihko tukee tavoitetta myös vahvasti. Kuvavihko on toteutettu pelkän valokuvaamisen avulla, eikä siinä ole lainkaan tekstiä. Tällöin jokaisella on yhdenvertainen mahdollisuus käyttää työkalua omasta kieli- tai lukutaidostaan huolimatta.

8.3 Johtopäätökset ja kehittämisideat

Olemme tyytyväisiä siihen, että perehdyimme teoriaosuuteen ennen toiminnallista osuutta. Hartin ja Turjan mallien sisäistäminen ja osallisuutta kuvaavien termien monimuotoisuuden tunteminen auttoi toiminnallisten tehtävien suunnittelussa ja keskustelussa henkilökunnan kanssa. Hartin malli oli selkolukuisempi kuin Turjan malli. Turjan mallia käytimme, koska koimme sen lapsilähtöisemmäksi ja osallisuutta vahvistavaksi. Koimme ettei Hartin malli tuke tavoitteitamme lasten osallisuuden lisäämisessä.

Kuvavihkon toteutus onnistui mielestämme hyvin ja pääsimme tavoitteeseemme. Tavoitteenamme oli lisätä lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemista, sekä jakaa valmis kuvavihko päiväkodissa aloittaville perheille. Vihkot jaettiin uusille perheille tulostettuina. Vastasimme päiväkodin tarpeeseen tuottamalla konkreettisen työkalun päiväkodin arkea helpottamaan.

Lasten osallisuus toteutui tuokioiden aikana hyvin. Annoimme lapsille mahdollisuuden käyttää tabletteja ja vapaasti kuvata heille tärkeitä asioita päiväkodissa. Emme rajanneet tiloja tai kuvauskohteita. Lapset valitsivat valmiiseen vihkoon kuvat itse. Pienryhmien koon olisimme voineet miettiä ennalta tarkemmin, toisaalta onnistuimme kuitenkin muuttamaan pienryhmien kokoonpanoja kesken toiminnan. Jatkossa ryhmien kokoon tulisi kuitenkin kiinnittää enemmän huomiota ennen toiminnan aloittamista.

Sosionomin kompetenssien mukaan sosionomin tulee osata ohjata ja tukea erilaisia asiakasryhmiä heidän arjessaan sekä toimia kulttuurisensitiivisesti ja moninaisuutta tukien asiakastyössä (Sosiaalialan AMK-verkosto 2016). Mielestämme onnistuimme työskentelyssä lasten kanssa. Kuvaustilanteet olivat luontevia ja johdonmukaisia. Annoimme lapsille tilaa ja kerroimme selkeästi työskentelystä. Kuvavihko ei vaadi suomen kielen taitoa, vaan on sellaisenaan käytettävissä monikulttuuristen perheiden ja erityislasten kanssa.

Koemme, että työskentelyn aikana saimme lisättyä henkilökunnan tietoisuutta valokuvaustyöskentelystä, sekä osallisuuden tärkeydestä ja teorioista. Toisten ryhmien on tarkoitus ottaa kuvavihko käyttöön myöhemmin. Työskentely osoitti myös, kuinka taitavia pienet kuvaajat ovat.

Varhaiskasvattajilta saimme hyvää palautetta kuvavihkon selkeydestä ja vihkon tärkeydestä hoidon aloituksessa. Kasvattajat jäivät miettimään, kilpaileeko kuvavihko medialaitteilla seurattavien kuvien kanssa. Saimme neljältä perheeltä palautetta kuvavihkosta, vihko koettiin hyödyllisenä välineenä. Kuvien avulla oli helppo jutella lapsen kanssa päiväkodin esineistä ja asioista.

Kehittämisideana mietimme kuvavihkon lataamista sähköiseen muotoon, jotta sitä olisi helppo päivittää toimintakauden aikana, näin ollen lasten työskentely olisi jatkuvaa ja pitkäkestoisempaa. Sähköisestä kuvavihkosta olisi helpommin muokattavissa jokaiselle lapselle omanlaisensa vihko ja lapset, yhdessä vanhempiensa kanssa voisivat täydentää kuvia myös kotona. Vihkon lataaminen päiväkodin kotisivuille mahdollistaisi laajemman vihkon saatavuuden. Kotisivuilla voisi olla päiväkodin yhteinen tai joka ryhmän erillinen kuvavihko valittavissa.

9 LÄHTEET

- Eskel, P & Marttila, M. (2013) Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P; Marttila, M & Varsa, M. (toim.), *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Halkola, U. (2009), Mitä valokuvaterapia on?. Teoksessa Halkola, U; Mannermaa, L; Koffert, T. & Koulu, L. (toim.), *Valokuvan terapeuttinen voima*. 1-2 painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Harju, V. (2009). Lapsi linssin takana- valokuvaus lastensuojelun välineenä. Teoksessa Halkola, U; Mannermaa, L; Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) *Valokuvan terapeuttinen voima*. 1-2 painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim
- Hart, R. A. (1999). Children's participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care. London: Earthscan.
- Helsingin kaupunki. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Saatavilla 28.4.2018 https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuittain_DIGI_100dpi.pdf
- Helsingin kaupunki. Yksikön toimintasuunnitelma. Varhaiskasvatussyksikkö Timotei 2017-18. Saatavilla 28.4.2018 <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/paivakodit/timotei/Timotei-tosu.pdf>
- Hentinen, H. (2009). Valokuva terapeuttin työvälineenä. Teoksessa Halkola, U; Mannermaa, L; Koffert, T. & Koulu, L. (toim.), *Valokuvan terapeuttinen voima*. 1-2 painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- L 1998/628. Perusopetuslaki. Saatavilla 28.4.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L2P4>

- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Saatavilla 22.4.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=salassapito%20ja%20vaitiolovelvollisuus#highlight1>
- L 36/1973. Varhaiskasvatustalaki. Saatavilla 28.4.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- L 731/1999. Suomen Perustuslaki. Saatavilla 28.4.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto. YK:n lapsen oikeuksien yleis-sopimus. Saatavilla 23.08.2018 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Leinonen, Jonna.(2014). Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, Johanna; Wonsén, Elina; Elo, Janniina & Leinonen, Jonna (toim.) *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Tampere:Kopio-Niini Oy.
- Opetushallitus. (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Saatavilla 28.4.2018 http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Rasi,P. & Kangas,M. (2018).Mediakasvatus osana opettajan työnkuvaa. Teoksessa Willman, V.(toim.), *Mediakasvatuksen käsikirja*.[Kuopio]:UNI-press.
- Rintakorpi, K & Vihmari-Henttonen, E. (2017). *Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Rintakorpi, K. (2018). Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Helsinki. Saatavilla 21.4.2018 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1>
- Rintakorpi, Kati. (2014). Pedagoginen dokumentointi välineenä 1-3-vuotiaiden osallisuuteen päivähoiton aloitusvaiheessa. Teoksessa Heikka, Johanna; Wonsén, Elina; Elo, Janniina & Leinonen, Jonna (toim.) *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Tampere:Kopio-Niini Oy.
- Roos, P. (2016). *Mitä Kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa*. (2.korjattu p.) Vaasa: Waasa Graphics OY.

- Setälä, P. (2012). *Lapsi kuvan takana -Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisusta*. Helsinki: Musta taide.
- Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi”. Saatavilla 10.5.2018 http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivako-deissa_2010.pdf
- Sosiaalialan AMK-verkosto 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Saatavilla 22.4.2018 <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Menetelmät. Taidelahtoiset menetelmät. Saatavilla 28.3.2018 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat
- Turja, L. (2010). Lapset osallisina- Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa Turja, L; & Fonsén, E. (toim.), *Suuntana laadukas varhaiskasvatus Professori Eeva Hujalan matkassa*. Tampere: Suomen varhaiskasvatus.
- Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 2011. Jyväskylä: PS Kustannus, 47-55.
- Turja, L & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M; Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino Oy.
- Ylönen, S. (2012). Sallittua, salaista vai kiellettyä? Lasten medialeikkilasta käydyt neuvottelut päiväkodissa. Teoksessa Strandell, H; Haikkola, L & Kullman, K. (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat*. (s. 85-115) Jyväskylä: Bookwell Oy.

LIITE 1. Tiedote huoltajille ja kuvausluvat

Hei

Sosionomi - opintoihini Diakonia-ammattikorkeakoulussa sisältyy opinnäytetyön toteuttaminen yhteistyössä työelämän kanssa. Toteutan työn yhdessä opiskelutoverini Sohvi Nurmen kanssa. Opinnäytetyömme aiheena on alle 3-vuotiaiden lasten ja heidän perheiden osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa toiminnallisen dokumentoinnin avulla.

Toteutamme opinnäytetyönämme lasten kanssa valokuvatun vihkon, jonka tarkoituksena on helpottaa uusien perheiden päivähoidon aloitusta. Vihko työstehtään yhdessä lasten ja päivähoitoryhmän varhaiskasvattajien kanssa. Vihko auttaa perheitä kotona ymmärtämään ja keskustelemaan pienenkin lapsen kanssa päivähoidosta ja aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä, sekä auttaa varhaiskasvattajia kommunikoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa lasten, sekä heidän perheiden kanssa.

Pienten lasten kohdalla kuvavihko helpottaa ikävää päivän aikana, sillä päivähoidon tilat ja tavarat ovat jo entuudestaan tuttuja. Lisäksi vihkon työstämisen aikana varhaiskasvattajat saavat paljon arvokasta tietoa lapsesta ja lapselle tärkeistä asioista jolloin niiden huomioiminen päivähoidon suunnittelussa on mahdollista. Kuvavihko tuo lapselle turvaa ja apua päivähoidon aloitukseen ja uusiin asioihin totuttelemiseen.

Helsingin kaupungin päivähoitoyksikkö Timotein ryhmä Kullerot, sekä Päiväkodinjohtaja Saira Vuorenmaa-Meurman toimii yhteistyötahonamme. Valokuvissa esiintyy lähinnä päiväkodin tilat ja tavarat. Lapset eivät esiinny kuvissa tunnistettavasti. Kuvissa saattaa mahdollisesti näkyä lapsia takaprofiilista, kädet, jalat ym. Valmis opinnäytetyö tallennetaan Ammattikorkeakoulujen yhteiseen Theseus-tietokantaan.

Terveisin Karoliina Roihu ja Sohvi Nurmi

Annan lapselleni _____ luvan osallistua opin-
näytetyö- prosessiin

Lapseni _____ ei saa osallistua

Pvm _____ Allekirjoitus_____

LIITE 2. Perheiden palaute

Hei

Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa Sosionomi opintoja. Koulutukseemme sisältyy opinnäytetyön toteuttaminen yhteistyössä työelämän kanssa.

Opinnäytetyömme aiheena on alle 3-vuotiaiden lasten ja heidän perheiden osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa toiminnallisen dokumentoinnin avulla.

Olemme toteuttaneet opinnäytetyönämme lasten kanssa valokuvatun vihkon, jonka tarkoituksena on helpottaa uusien perheiden päivähoidon aloitusta. Vihkon tarkoitus on auttaa perheitä kotona ymmärtämään ja keskustelemaan pienenkin lapsen kanssa päivähoidosta ja aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä, sekä auttaa varhaiskasvattajia kommunikoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa lasten, sekä heidän perheiden kanssa.

Pienten lasten kohdalla kuvavihko helpottaa ikävää päivän aikana, sillä päivähoidon tilat ja tavarat ovat jo entuudestaan tuttuja. Kuvavihko tuo lapselle turvaa ja apua päivähoidon aloitukseen ja uusiin asioihin totuttelemiseen.

Helsingin kaupungin päivähoitoyksikkö Timotein ryhmä Kullerot, sekä Päiväkodinjohtaja Saila Vuorenmaa-Meurman toimii yhteistyötahonamme.

Pyydämme teitä vastaamaan muutama kysymykseen koskien kuvavihkon käyttöä ja hyödyllisyyttä juuri teidän perheessänne ja lapsenne kanssa. Toivomme vastaukset sähköpostitse 8.8.2018 mennessä.

1. Millaisena koette kuvavihkon yleisilmeen ja käytettävyyden?
2. Herättikö kuvat keskustelua lapsen kanssa? Millaista?
3. Palasiko lapsi katsomaan kuvia uudelleen?

4. Koetteko, että vihko antoi apua päivähoiton aloitukseen? Millä tavalla?
5. Mitä olisitte toivoneet lisää? Mitä muuttaisitte?

Terveisin Karoliina Roihu ja Sohvi Nurmi